

Barını çürüdən ağac

Onore de Balzakin “Yevgeniya Qrande” romanı haqqında

əvvəli ötən saylarımızda

Yevgeniya Qrande əyalət şəhəri Somürdə gəlinliyə ən parlaq namizəddir. Onun atası - sadə bir çəlləkçi Feliks Qrande inqilab zamanı müsadirə olunmuş kilsə mülkiyyətini - üzüm bağlarını, fermaları firsətdən yararlanıb dəyər-dəyməzinə almaqla varlanıb. Konsulluq zamanında bu usta maxinator şəhər meri seçilib, imperiya dövründə isə “cənab Qrande” olub. Heç kim onun nə qədər sərvəti olduğunu bilmir, arada-bəradə danışılanlara inansa, Qrande atanın altı-yeddi milyonluq var-dövləti var. Bu xəbərin doğruluğunu-yanlışlığını yalnız iki nəfər təsdiqləyə bilər - bunlardan biri notarius Krüşo, o biri bankir de Qrassendir, ancaq onlar sirr saxlamağı bacarırlar. Hər iki nüfuzlu şəxs Qrandeyə sayğıyla yanaşdığından bütün şəhər qocaya hörmət-ehtiram göstərir. Notarius Yevgeniyanı birinci instansiya məhkəməsinin sədri vəzifəsini tutan qardaşı oğluna almaq niyyətindədir. Öz növbəsində bankirin arvadı da oğlu Adolf üçün bol cehizli qıza elçi düşmək istəyir.

Somür əhli iki varlı ailə arasında aparılan rəqəbəti maraqla izləyir: görəsən, bu yağlı tikə kimə qismət olacaq? Şəhərdə belə bir şeyiə də gəzir ki, Qrande ata qızını Parisdə yaşayan əmizadəsi, şərab alverindən milyonlar qazanmış Giyom Qrandenin oğluna verəcək. Ancaq belə şeyiələrə inanan azdır, hamı düşünür ki, Giyom Qrande paytaxtdakı hersoqları, vikontları, baronları qoyub əyalət alverçisiylə quda olmaz, çox da yaxın qohumudur.

Qrande atanısa bütün bunlarla bağlı öz fikirləri var, o, niyyətini hamıdan gizlətsə də, qərarında qətiidir: “Onlar buraya mənim pulumdan ötrü toplaşıblar. Bizim evdə darıxsalar da, qızımı almağın xətrinə bu sıxıntıya dözürlər. Ha-ha! Mənim qızım nə onun, nə də o birinin yemidir, bu cənablar özləri mənim tilovumun qarmağına taxılmış yemidirlər”. Sonuncu varianta gəlincə, notariusla söhbətində qoca simic belə deyir: “Mən qızımı bu ədəbəz parisliyə verməkdənsə çay aşağı axıdıb, çay yuxarı axtararam. Bu fikrimi hər kəsə car çəkə bilərsiniz, qoy camaat nə istəyir danışsın”.

1819-cu ilin əvvəllərində Qrande ata Krüşo ailəsinin yardımıyla markiz de Fruafonun möhtəşəm mülkünü də ələ keçirir, ancaq bu biznes zəfəri də qocanın həyat tərzini dəyişmir, o, arvadı, qızı, bir də qulluqçusu Nanetayla birgə yenə əvvəlki köhnə, təmtəraqsız, qaranlıq evində yaşayır.

Naneta ağasına it kimi sədaqətlidir, otuz beş il qabaq bu kimsəsiz kəndçi qızı qapılardan qovulanda Qrande evində ona cüzi donluqla da olsa iş verib, onun ayağını küçələrdən yığıb ailəsinin bir üzvünə çevirib, odur ki, ucaboy, kişisifət, hertiperti Naneta bu evə, bu ailəyə bütün varlığıyla bağlıdır, ağasının hər xasiyyətini götürüb, evdə-bayırda nökrə yerinə də, qulluqçu yerinə də durmadan çalışır, bu yaşayışına görə şükür eləməyi də heç vaxt unutmur.

Yevgeniya ilə anası da bütün günü pəncərənin qabağında oturub tikmələr tikir, hörmələr hörürlər. Qoca xəsis onlara şamı belə sayla, qənaətlə verir. Bu evdə heç kim bekar, işsiz-gücsüz oturmur, yalnız axşamlar evə qonaq gələndə loto oynamağa, dincəlməyə fürsət tapırlar.

1819-cu ilin oktyabr ayının birinci yarısında, Yevgeniyanın doğum günündə ailənin gündəlik nizamını pozan bir hadisə baş verir. Həmin gün Qrande ata gözünün ağır qarası bir qızının dünyaya gəlişi münasibətiylə buxarını yandırmaqla

bağlı çətin bir qərar qəbul eləyir, hələ noyabr girməsə də, qoyduğu qaydanı birçə günlük pozmağa canı çıxa-çıxa məcbur olur. Üstəlik, hər ad günündə olduğu kimi qızına bir qızıl sikkə bağışlayır.

Axsama Krüşolarla Qrassendlər də qonaq gəlirlər. Loto oyununun qızğın çağında qapı döyülür, parisli milyonçu əmizadənin oğlu Şarl Qrande içəri girir. Atasının məktubunu əmisinə çatdıran gənc, yaraşlıq oğlan qohumlarının yaşadığı şəraiti görəndə təəccüblənir, ilk təəssüratı bu olur ki, əmisigil çox kəsib həyat sürür, çətinliklə keçinirlər. Əslində, nəinki başqaları, Yevgeniya özü də atasının nə qədər sərvəti olduğundan, özünə düşən cehizin, mirasın dəyər-qiymətindən xəbərsizdir, indiyəcən qapalı ömür sürdüyündən çöldəki həyatla da düz-əməlli bağlantısı yoxdur, ona görə də Parisdən gələn əmoğlu qıza göydən düşmüş kimi görünür. Şarlin görkəminə, ədalarına heyran qalan Yevgeniya Nanetaya oğlanın gələcəyəcəyi otaqda ocağı qalamağı tapşırır - bu evdə belə özbaşınalığa hələ-hələ kimsənin cəsarəti çatmaz.

Qrande atanın iyirmi üç ildən bəri üzünü görmədiyi parisli Qrandeninə məktubunda qara xəbər var: yazır ki, iflasa uğrayıb, külli miqdarda borca düşüb, başqa çıxış yolu qalmadığından intihar etmək qərarına gəlib, məktub qohumuna çatanda o, həyatda olmayacaq, başına gələnlərdən xəbərsiz oğlunu da buna görə onun yanına göndərib, tək təmənnası budur ki, qohumu onun oğlundan muğayat olsun, yağ-bal içində böyümüş oğlan dar gündə kimsəsiz qalmasın, yoxsa bu rüsvayçılığa davam gətirməz. Ertəsi gün Giyom Qrandenin intihar xəbəri Somür şəhərinə də yayılır. Amansız qoca simic valideyninin ölüm xəbərini birbaşa gənc Şarlin üzünə oxuyur, anasını illər əvvəl itirmiş oğlan sevimli atasının faciəsindən bərk sarsılır.

Bundan sonra Yevgeniya da, həlim xasiyyətli madam Qrande də Şarlı sevgi, mərhəmət haləsinə bürüyürlər, hərçənd ana qızının Şarla həddən artıq həssas münasibətindən ehtiyatlanmağa başlayır, Yevgeniyanı sevginin astanasına gəlmiş şəfqətin fəsadından qorumağa çalışır. Bibisinin, əmisi qızının səmimiyyəti Şarlin qəlbinin dərinliklərinə işləyir, oğlan yaxşı anlayır ki, indi Parisdə olsaydı, kübar cəmiyyət onu hansı istehzal təbəssümlə, biganə nifrətlə, laqeyd ikrahlə qarşılayardı.

Əmisinin iflasından xəbər tutandan sonra Yevgeniya təsadüfən Şarlin Parisdəki rəfiqəsinə, dostuna yazdığı məktubları oxuyub oğlanın çarəsiz vəziyyətindən halı olur. Qız düşünür ki, atası istəsə, Şarla əl tuta bilər, ancaq bunu dilə gətirmək belə kişini havalandırar. Doğrudur, bir müddət sonra Qrande ata yumşalıb nəslinin ad-sanını, şərəfini qorumaq fikrinə düşür, bir şərtlə ki, bu işdə onun heç bir xərci çıxmasın. Bu məqsədlə Qrande bankir de Qrasseni öz nümayəndəsi kimi Parisə göndərir ki, orada kreditorlarla bağlı məsələləri yoluna qoysun. Qrande-dən belə bir fədakarlıq gözləməyən şəhər əhli onun tərifini göylərə qaldırır.

davamı növbəti sayımızda

F. Uğurlu